

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ГУМАНІТАРНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА МЕТОДИКИ
ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ**

МАГІСТЕРСЬКА РОБОТА

**ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ
МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ**

Спеціальність «014 Середня освіта (Мова і література (англійська))»

ОС – магістр

Виконавець: Росоха В.Ю.
студентка 2-го курсу,
групи СО МЛ(А)-2 (М)

(підпис)

Науковий керівник:
канд. пед. наук, ас. Дядченко О.В.

Робота допускається до захисту:
Зав. кафедрою:
д. пед. наук, доц. Теличко Н.В.

(підпис)

(підпис)

«___» _____ 2020 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	8
1.1. Компетентнісний і культурологічний підходи у вищій педагогічній освіті в контексті сучасної педагогічної науки	8
1.2. Зміст і структура загальнокультурної компетентності як складової професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови	41
Висновки до розділу 1	54
РОЗДІЛ 2. ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ТА МОДЕЛЬ ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНИХ МОВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ	57
2.1. Обґрунтування педагогічних умов формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій	57
2.2. Особливості організації роботи з формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій	59
2.3. Реалізація ідей «діалогу культур» у процесі включення майбутніх учителів іноземних мов до міжкультурної комунікації	73
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	87

ВСТУП

Актуальність дослідження. На сучасному етапі розвитку суспільства загалом й освітнього процесу зокрема пріоритетними є головні цінності вищої освіти, зумовлені її гуманізацією та гуманітаризацією: формування особистості, становлення її моральних, духовних, патріотичних якостей тощо. Орієнтація на гуманістичні ідеали передбачає зосередженість навчального процесу на інтересах особистості тих, хто навчається, на створенні творчої атмосфери, на забезпеченні загальнокультурного розвитку студентів. Важлива частина освітнього процесу – особистісно орієнтована взаємодія викладача та студента, що потребує вдосконалення освітніх технологій. Вивчення іноземних мов відіграє важливу роль у гуманізації та гуманітаризації освіти.

Від вищої педагогічної школи сьогодні вимагається вдосконалення підготовки вчителя загалом і зокрема вчителя іноземних мов, становлення його як професіонала, який глибоко знає свій предмет, легко орієнтується не тільки в новітніх досягненнях у галузі іноземних мов, але й в інноваціях психології та педагогіки, володіє різними технологіями викладання свого предмету, здатний технологічно проектувати дидактичний процес у навчальному закладі. Сучасній школі потрібен ерудований учитель, який критично мислить та володіє системою психолого-педагогічних знань щодо навчання, виховання та розвитку дітей, уміннями працювати з обдарованими та важковиховуваними дітьми, готовий до дослідницької діяльності, зорієнтований на реалізацію особистісного підходу до проектування стратегії власного професійно-особистісного становлення, здатний самоактуалізуватися в смислотворчій педагогічній діяльності, набувати професійної компетентності, особистісного авторитету й статусу.

У цьому зв'язку важливим чинником підвищення загального рівня культури майбутнього вчителя іноземних мов є розвиток його загальнокультурної компетентності як особистісної та професійної характеристики фахівця, що демонструє його підготовленість до залучення майбутніх учнів до культурного контексту навчального предмету, який буде

викладатися, на забезпеченні їх загальнокультурного розвитку, зосередженість навчального процесу на інтересах особистості тих, хто навчається, на створенні творчої атмосфери.

Аналіз психолого-педагогічної та лінгводидактичної літератури свідчить, що формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов, розвиток їх загальної та педагогічної культури – це складна багатоаспектна проблема, яка досліджувалася у працях вітчизняних і зарубіжних учених. Зокрема, педагогічну культуру як соціокультурний феномен дослідили В. Бенін [10], В. Буряк [11] та інші. Питання формування різноманітних компетентностей і компетенцій майбутніх фахівців розв'язуються в багатьох дисертаційних роботах останнього часу. Професійна компетентність розглядається Н. Боярчук, О. Пахомовою і К. Савченко, соціокультурна – О. Усик, соціальна – С. Остапенко, предметні – Г. Удовіченко, міжкультурна та інші.

Загальнокультурну компетентність з-поміж інших компетентностей виокремлено та схарактеризовано у дослідженнях Н. Бібік, М. Князян, О. Пахомової, Д. Равена, К. Савченко та інших. Деякі аспекти формування загальнокультурної компетентності особистості в освітньому процесі висвітлюються в роботах Т. Єжової, С. Зубчевської, В. Калініна, О. Лебедева, А. Тряпціної та інших. Так, С. Троянська визначила й описала трьохкомпонентну структуру загальнокультурної компетентності.

Науково-методичні та навчально-методичні питання іншомовного навчання в аспектах компетентнісного, культурологічного й інноваційного підходів, полікультурності, міжкультурної комунікації висвітлено в дослідженнях таких зарубіжних науковців, як: М. J. Benett, N. Bonvillain, J. D. Brown, Ch. Brumfit, M. Canal, P. Davis, A. Hadley та інші.

Потужні інтеграційні процеси відбуваються в соціально-політичній, економічній, культурній, освітній сферах більшості країн, у тому числі і в Україні, змінюють мовний ландшафт суспільства, посилюють необхідність оволодіння іноземними мовами та знання культурних особливостей інших країн, спонукують до змін в іншомовній освіті на засадах міжкультурного, інтеркультурного навчання та виховання. Зарубіжний досвід іншомовного

навчання в контексті інтеграційних процесів, компетентнісного підходу, полікультурності та багатомовності вивчено й узагальнено у ґрунтовних дослідженнях В. Гаманюк, І. Зварич, Т. Левченко та інших. Учені окреслили перспективи та шляхи використання позитивного досвіду, виробленого в світовій освіті, в Україні.

Незважаючи на багатоаспектність наукових досліджень і значні теоретичні здобутки у розв'язанні визначеної проблеми, багато питань цієї складної теми залишаються не з'ясованими. Недостатньо висвітлено специфіку формування загальнокультурної компетентності в майбутніх учителів іноземних мов, яка набуває значущості в умовах глобалізації, мультикультуралізму, полікультурності як головних світових тенденцій, що впливають на суспільство загалом і суспільні інститути, в тому числі й освіти, та культуру зокрема.

Мета дослідження – теоретично обґрунтувати педагогічні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій.

Відповідно до мети було поставлено такі **задачі дослідження**:

1. З'ясувати зміст та структуру поняття «загальнокультурна компетентність майбутніх учителів іноземних мов»; обґрунтувати роль загальнокультурної компетентності у професійному й особистісному розвитку майбутніх учителів іноземних мов.

2. Визначити критерії, показники та рівні сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій.

Об'єкт дослідження – процес професійної підготовки майбутніх учителів іноземних мов у вищому педагогічному навчальному закладі.

Предмет дослідження – педагогічні умови формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій.

Під час дослідження використовувалася система **методів педагогічного дослідження**, адекватних його меті та завданням:

– *теоретичні*: теоретичний аналіз та узагальнення філософської,

психологічної, педагогічної, методичної та навчально-методичної літератури з проблеми дослідження для порівняння й зіставлення різних підходів до обраної проблеми, визначення її теоретичних основ і понятійно-категоріального апарату, для виявлення результативності експериментальної роботи; методи теоретичного прогнозування для подальшого визначення динаміки формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій;

емпіричні: соціологічне опитування (анкетування, бесіда, інтерв'ю) студентів, викладачів кафедр, учителів, а також методи самооцінки й експертної оцінки з метою конкретизації критеріїв, покомпонентних показників і рівнів сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов; педагогічне спостереження для вияву динаміки процесу навчання з використанням засобів інноваційних технологій майбутніх учителів; тестування, контрольні, проектні та творчі роботи для визначення рівнів сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що матеріали дослідження можуть слугувати основою при розробці змісту професійно-орієнтованих курсів для майбутніх учителів іноземних мов; використовуватись на лекційних, практичних, семінарських і лабораторних заняттях, під час педагогічної виробничої практики. Реалізація розробленої моделі формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій за дотриманням дотичних до неї педагогічних умов можуть гарантувати перспективу загальнокультурного зростання майбутніх фахівців.

Публікації. Основні положення та результати дослідження опубліковано в 2 статтях, із них 1 – у студентському науковому віснику, одна – у міжнародному виданні.

Структура й обсяг дисертації. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків до розділів, загальних висновків, переліку умовних позначень, скорочень. Загальний обсяг дисертації становить 78 сторінок.

ВИСНОВКИ

У наведено теоретичне узагальнення й нове вирішення проблеми формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій.

Результати проведеного дослідження підтвердили основні положення дисертації та дають підстави зробити такі **висновки**:

1. На основі вивчення й аналізу наукової літератури досліджено проблему формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій та встановлено, що метою вищої педагогічної освіти в цій царині є досягнення особистістю такого рівня досліджуваної компетентності, який є достатнім для орієнтації в цінностях культури, науки та мистецтва, вдосконалення її здатності оцінювати конкретні явища культури, для розуміння зразків культури в різних сферах (соціально-економічній, політично-правовій, науковій, релігійній, екологічній, естетичній, етичній, комунікативній, побутовій, дозвільній тощо). Загальнокультурна компетентність дозволяє індивіду вільно орієнтуватися в соціально-культурному оточенні, оперувати його елементами та використовувати у власній педагогічній діяльності.

Установлено, що загальнокультурна компетентність особистості є важливим компонентом гуманітарної культури майбутнього вчителя іноземних мов, схарактеризовано трьохкомпонентну структуру загальнокультурної компетентності, яка складається із когнітивного, ціннісно-орієнтаційного та комунікативно-діяльнісного компонентів.

Визначено, що загальнокультурна компетентність майбутнього вчителя іноземних мов – це інтегративний особистісний ресурс, до якого входять сукупність загальнокультурних знань, умінь, навичок; система загальнокультурних компетенцій, якими повинен оволодіти майбутній фахівець; культурний досвід особистості; культуро-орієнтовані спеціальні професійні знання; володіння способами та нормами використання мови в

різних ситуаціях комунікації та педагогічній діяльності; досвід спілкування, а також особистісне ставлення до фактів іншомовної культури, у тому числі здатність людини розв'язувати соціокультурні конфлікти в спілкуванні, долати міжкультурні бар'єри, потенціал особистісного розвитку в оволодінні мовою, яка вивчається.

2. На основі вивчення стану сформованості загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов засобами інноваційних технологій у практиці роботи педагогічних ВНЗ визначено та охарактеризовано критерії, показники та рівні сформованості досліджуваного інтегрованого особистісного ресурсу: репродуктивний (низький), продуктивний (середній), творчий (високий). Виявлено, що критерії, показники та рівні сформованості в майбутніх учителів іноземних мов загальнокультурної компетентності базуються на виявлених компонентах її структури: когнітивному, ціннісно-орієнтаційному, комунікативно- діяльнісному.

Установлено, що процес формування загальнокультурної компетентності майбутніх учителів іноземних мов буде ефективним за умови послідовності освітніх етапів: від подання – до знань, від знань – до вмінь і навичок, далі – до сукупності загальнокультурних компетенцій і як результат

– сформована компетентність.

Дисертація не вичерпує всіх аспектів означеної проблеми. Подальшого дослідження потребують механізми становлення загальної культури майбутнього вчителя іноземних мов, формування його педагогічної культури й професійного самовдосконалення.

МУКАЧІВСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

89600, м. Мукачево, вул. Ужгородська, 26

тел./факс +380-3131-21109

Веб-сайт університету: www.msu.edu.ua

E-mail: info@msu.edu.ua, pr@mail.msu.edu.ua

Веб-сайт Інституційного репозитарію Наукової бібліотеки МДУ: <http://dspace.msu.edu.ua:8080>

Веб-сайт Наукової бібліотеки МДУ: <http://msu.edu.ua/library/>